

Metoderapport SKUP 2020

GJENGANGERNE

**Hvordan stanse seksuelle overgrep
mot barn?**

Gjengangerne

Innsendere:

Kirsti Kringstad, kirsti.kringstad@nrk.no - 97 03 48 62

Thor Amund Hagen, thor.amund.hagen@nrk.no - 45 63 60 05

Frida J. Krüger, frida.kruger@nrk.no - 91 36 06 90

Petter Moen Nilsen, petter.moen.nilsen@nrk.no - 92 20 59 55

Joar Elgåen, joar.elqaen@nrk.no - 95 17 74 14

Takk til: Nareas Sae-Khow, Kaja Kristin Næss, Sigurd Steinum, Erlend Lånke Solbu, Ingrid Reime, Julie Haugen Egge, Tuva Tagseth, Kristin Rydland, Karoline Paulsen Årrestad, Anders Werner Øfsti, Lise Sørensen, Lars Kristiansen, Per Arne Kalbakk, Sanne Julianne Hansson Lier og Magne Hansen.

Kontaktperson: NRK ved distriktsredaktør Joar Elgåen, postboks 2450, Torgarden, 7005 Trondheim

Redaksjon: NRK Trøndelag, postboks 2450, Torgarden, 7005 Trondheim

Innhold

1	INNLEDNING	3
1.1	Gjengangeme i rettsalen.....	3
1.2	Prosjektet vokser.....	3
2	DET JOURNALISTISKE ARBEIDET.....	4
2.1	Håp og løsning i det dystre	4
2.2	Det kvantitative arbeidet: Dommene.....	5
2.3.	Innhenting av dommer: Systematiseringen	6
2.4.	Gjennomgang av dommer: Tålmodighet som metode.....	6
2.5	Utvalgte tall fra gjennomgangen av dommene	8
2.6	De kvalitative funnene: Menneskene.....	8
2.7	Når kildene ikke vil snakke – og få vil høre.....	9
2.8	Etiske utfordringer.....	11
3	PUBLISERINGEN	12
3.1	Hovedpubliseringene.....	12
4	HVA AVSLØRTE VI?.....	13
4.1.	Gjengangeme og ofre	13
4.2	Mangelfullt system for behandling og oppfølging	14
4.3	Ringvirkninger.....	14
4.4	Læringspunkter	15
5	VEDLEGG:.....	16
5.1	PUBLISERTE SAKER.....	16

1 INNLEDNING

1.1 Gjengangerne i rettsalen

Journalist Kirsti Kringstad har dekket flere rettsaker. En av dem som har gjort sterkt inntrykk, er en rettsak i 2019 om en mann i 40-årene som var tiltalt for seksuelle overgrep mot over 40 barn. Mannen hadde vært dømt tre ganger tidligere for det samme. Han hadde altså sittet i fengsel tre ganger før, og bevis og tilståelse gjorde det klinkende klart at han garantert skulle i fengsel for fjerde gang. Hvorfor hadde han ikke stoppet?

Etter at retten var hevet siste dag, uttrykte en av advokatene, i forbifarten, sterk frustrasjon over at noen av de som er dømt for seksuallovbrudd kommer tilbake til rettsalen. Enkelte én gang etter første dom, andre to, tre eller flere ganger.

Advokatens frustrasjon var spiren til en idé. Vi ville forsøke komme nærmere svaret på et stort spørsmål:

Hva skal til for å stanse overgrep mot barn?

Vi gikk i gang med et graveprosjekt som ga oss et dystert innblikk i den norske delen av det Verdens Helseorganisasjon omtaler som et av verdens største folkehelseproblemer.

En gjennomgang av norske straffesaker som omhandlet seksuelle overgrep mot barn og seksualisering av barn, ga oss oversikt over omfanget.

Møter med menneskene bak handlingen, de som var rammet og fagfolk som iherdig ønsker å stanse overgrep, skulle ta oss nærmere svaret på det store spørsmålet.

1.2 Prosjektet vokser

Gjengangerne var starten på prosjektet vårt. Altså personene som hadde begått overgrep før, og som fortsatte å gjøre det.

Hvorfor greier de ikke å stanse seg selv? Hvorfor greier **ikke samfunnet å stanse** dem, til tross for dom? Og hvor mange er de? Hvor mange barn rammes av at disse som begår overgrepene ikke stopper? Hva må til for at barn skal reddes?

For å få svar på disse spørsmålene, var det spesielt viktig for oss å lære mer om nettopp gjengangerne.

To journalister tilknyttet Digital dybdesesk på NRK Tyholt i Trondheim begynte arbeidet med prosjektet i januar 2020. Redaksjonen har nyheter, vitenskap og livssyn som viktige pilarer.

Et uttalt mål for NRK og vår egen redaksjon, er å bringe beskrivelser av håp og løsninger inn i journalistikken. Et konstruktivt blikk på denne mørke og vanskelige tematikken ble derfor helt sentralt i arbeidet vårt.

Vi startet med å lete frem hva som eksisterte av tall og statistikk.

Det vi fant, var forstemmende. Det finnes minimalt med forskning om norske seksuallovbruddsdømte og om straffesaker som omhandler seksuelle overgrep og seksualisering av barn under 16 år. Enda mindre finnes om norske gjengangere.

- Straffesaksregisteret gir god oversikt over anmeldte kriminallovbrudd, også seksuallovbrudd mot barn. Dette gir altså innsikt i anmeldelser, men sier ingenting om hva som skjer videre med disse anmeldelsene. Hvor mange ender med tiltale og dom?
- En rapport utarbeidet av Reid Stene i Statistisk sentralbyrå, er av få som følger saker fra anmeldelse til dom. Denne rapporten tok for seg seksuallovbrudd mot barn under 16 år og gir et godt innblikk i norske forhold – men kun saker fra ett enkelt år, fra 2010.
- I en artikkel fra 1998 undersøkte B. Grünfeld, K. Noreik og E.A. Sivertsen tilbakefallsprosenten blant sedelighetsforbrytere i Norge. 332 personer som i 1987 fikk en reaksjon for sedelighetsforbrytelse, ble fulgt over fem år. Men her skilte forfatterne ikke mellom overgrep begått mot andre voksne og overgrep begått mot barn. I tillegg er grunnlaget fra ett enkelt år, som også ligger svært langt tilbake i tid. Rapporten omfattet heller ikke kriminalitet på internett, overgrepbilder og seksualisering av barn.

Vi fant ingen oversikt over hvor mange gjengangere vi har blant dem som er dømt for seksuelle overgrep mot barn i Norge. Heller ingen over hvilken type overgrep de har gjort, eller hvor mange barn som kunne vært spart hvis gjengangerne hadde blitt stanset etter forrige dom.

Vi innså altså at vi måtte grave frem fakta selv for å finne svarene vi ønsket. Det som drev oss videre, var overbevisningen om at samfunnet trenger denne informasjonen, og at denne kunnskapen kan bidra til å forebygge overgrep.

2 DET JOURNALISTISKE ARBEIDET

2.1 Håp og løsning i det dystre

Vi hører og leser om overgrep nesten daglig. Grundig og god journalistikk er blitt gjort på denne tematikken tidligere.

I løpet av researchen var det noe som slo oss: Vi syntes stemmene til seksuallovbruddsdømte i stor grad har manglet i mediedekningen av seksuelle overgrep mot barn.

De som har begått handlingene fremstår på mange vis som en ubenyttet ressurs, et kunnskapshull, i kampen mot seksuelle overgrep.

Har vi med det gått glipp av viktig innsikt i jakten på svar **på hvordan** barn kan skånes?

Er det mulig at overgripere selv kan bidra i kampen mot dette samfunnsproblemet?

For å stanse overgrep mot barn, må vi forstå hva som driver dem som begår overgrepene. Dette ble en hypotese inn i det videre arbeidet.

Vi har fått større forståelse for hvorfor seksuelle overgrep mot barn er forsket lite på. I samtaler med en rekke fagfolk, fikk vi fortalt at få har villet ta i tematikken. Mange opplever det som for mørkt og for vanskelig.

Og de relativt få i Norge som har jobbet med å behandle seksuallovbruddsdømte, har fortalt at de har følt seg veldig alene med arbeidet sitt. Flere av dem har sagt at de har kviet seg for å fortelle andre hva de jobber med.

Vi tok valget om å ha en konstruktiv tilnærming til denne tematikken. I tillegg til dommene ville vi søke løsninger og håp gjennom innsikt hos dømte og deres pårørende. Og selvsagt også hos fornærmede, deres pårørende og fagfolk.

Der mange tidligere har belyst tematikken ved å fremheve de som er utsatt, ville vi lytte til også dem som har begått overgrep og andre av dem som «står på den andre siden av saken».

I januar 2020 startet vi to parallelle prosesser: Den kvantitative og den kvalitative.

Begge prosesser har krevd store porsjoner tålmodighet, og skarpt fokus på kildevern og etikk.

2.2 Det kvantitative arbeidet: Dommene

Selv om gjengangerne drev oss til et dypdykk i de norske straffesakene, kunne selvsagt dommene også gi informasjon om seksuelle overgrep mot barn generelt i Norge. Det ble naturlig å bygge ut prosjektet vårt.

For å få kvantitative tall på seksuelle overgrep mot barn i Norge, bestemte vi oss for å innhente og gjennomgå dommer fra norske rettssaker over en lengre tidsperiode. Vi skjønnte at en full gjennomgang av saker fra de siste årene, fra 2015 til og med 2019, kunne gi ny og viktig kunnskap.

Det første vi måtte gjøre, var å finne ut hvilke paragrafer i straffeloven som omfatter seksuelle overgrep mot barn og seksualisering av barn under 16 år. Vi gikk grundig til verks for å forsikre oss om at vi fanget opp alle aktuelle paragrafer.

Her er de 16 aktuelle paragrafene:

Paragrafer i ny straffelov:

- **§299** Voldtekt av barn under 14 år
- **§300** Voldtekt til samleie av barn under 14 år
- **§301** Grov voldtekt av barn under 14 år
- **§302** Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år
- **§303** Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år
- **§304** Seksuell handling med barn under 16 år
- **§305** Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år
- **§306** Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep
- **§309** Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige
- **§311** Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

Paragrafer i gammel straffelov:

- **§195** Seksuell omgang med barn under 14 år
- **§196** Seksuell omgang med barn under 16 år
- **§200** (annet ledd) Seksuell handling med barn under 16 år
- **§201** (første ledd bokstav c) Seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år
- **§201a** Forsett om å begå en handling som er nevnt i c195, §196 eller §200 annet ledd har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.

- **§204a** Produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mottar mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn.

Deretter måtte vi få tak i alle aktuelle saksnumre fra norske straffesaker som involverte én eller flere av disse paragrafene. For å få til dette, etablerte vi et godt samarbeid med Domstoladministrasjonen (DA). Bare de kan gi en fullstendig liste over saksnumre fra straffesaker.

På bestilling fra oss, ga DA fra seg en komplett liste over registrerte dommer i den aktuelle femårsperioden.

2.3. Innhenting av dommer: Systematiseringen

Med en komplett liste fra DA, kunne vi begynne den store sankingen av dommer.

Vi søkte innsyn hos alle Norges 59 tingretter og seks lagmannsretter.

Totalt fikk vi innsyn i over 2000 straffesaker. Med det hadde vi et svært datagrunnlag å jobbe videre med. I juni ble en journalist til satt inn.

Dommene tikket stadig inn. Tingretter og lagmannsretter ytet stor service. Noen få av dommene fra lagmannsrettene lå i Lovdata pro. Disse slapp vi derfor å søke innsyn i.

Vi begynte med å organisere alle dommer i vårt eget digitale bibliotek, sortert tingrett for tingrett, lagmannsrett for lagmannsrett. Kun et fåtall journalister og ledere hadde tilgang, dette for å ivareta anonymiteten til de som er omtalt i dommene. De færreste tingretter har sladdet navn og annet personalia. Vi måtte ha fullstendig kontroll fra start. Alt måtte være ryddig. Her fikk vi enestående rådgivning fra NRKs researchsenter, eksperter på system.

For hver rett, opprettet vi så et Excel-ark som vi senere skulle bruke for føring av statistikk. Mange parameter ble lagt inn, det var mye vi ville loggføre: Om personen var blitt dømt eller frikjent, om personen var gjenganger, antall fornærmede i hver sak, alderen på domfelt og fornærmet og hvilken type overgrep det var snakk om.

Disse ble til slutt ført sammen i et stort masterdokument, også det i Excel, med alle relevante rettskraftige dommer.

2.4. Gjennomgang av dommer: Tålmodighet som metode

Drømmen var å kunne gjøre tekstsøk og trekke ut data maskinelt. Dette ville gjøre gjennomgangen langt mer effektiv for oss.

Men her støtte vi på et problem: Måten dommene er skrevet på varierer veldig. Ulike mennesker har ført pennen – mennesker som bruker helt ulike formuleringer, begrepsbruk og detaljnivå.

Ett eksempel er utfordringen med å fange opp om en domfelt har vært dømt for lignende forhold tidligere. Robotsøk eller andre maskinelle tekstsøk ville ikke gitt oss presist svar på om vi

har med en gjenganger å gjøre eller ikke. Det ville i tillegg vært vanskelig for oss å føre statistikk over alderen på dømte og fornærmede med en slik metode.

Vi forsto at vi måtte lese gjennom alle dommene manuelt for å få sikre svar på det vi lurte på – for å bringe noe nytt til torgs. Dette forsto også flere av fagfolkene vi snakket med før vi gikk i gang.

Til tider dalte motivasjonen. «Dere kommer til å knekke ryggen», sa en av dem.

Flere mente det ville ta for lang tid.

Det som likevel fikk oss i gang, var vissheten om at vi kom til å sitte igjen med en oversikt vi ikke kunne finne noen andre steder.

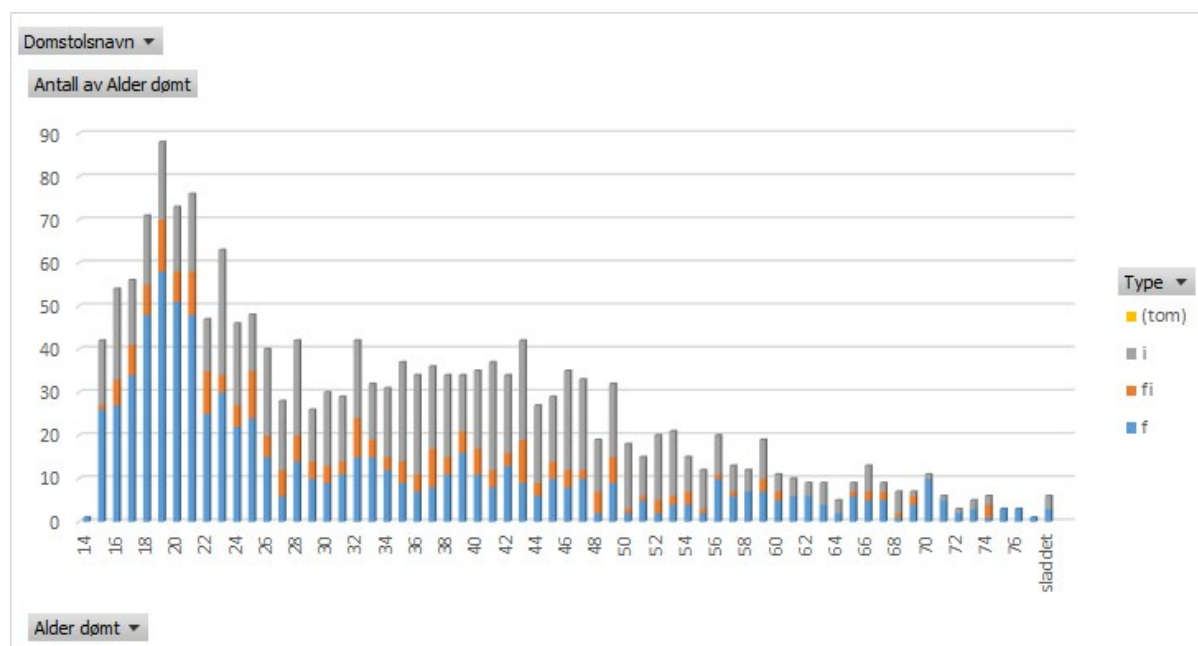
Arbeidet med statistikkføringen startet. Vi gikk gjennom dom for dom, rett for rett. Vi sjekket hvilke tingrettsdommen som hadde blitt anket, og oppdaterte der hvor det hadde skjedd endring. Noen viste seg å ikke være relevante for vårt prosjekt og disse ble luket ut av utvalget vårt.

I tillegg til å føre inn informasjon i de nevnte parameterne, skrev vi inn tilleggsinformasjon om hver enkelt dom i et eget notatfelt. Alt fra relasjon mellom dømt og fornærmet, til antall bilder tatt i beslag. Faste kodeord ble brukt for senere søk og navigasjon i datamaterialet.

I samarbeid med dybdegruppa i NRK Oslo/Viken gjorde vi OCR-skanning for videre utnyttelse av materialet. Slik vil samlingen dommer bli verdifull for nye søk og utvalg.

Ved hjelp av pivottabeller, diagrammer, grafer og sortering i Excel fikk kunne vi trekke ut informasjon fra undersøkelsene. Dette har gitt oss mulighet til å se utvalg spesifisert utfra blant annet type overgrep, alder, år og tingrett.

Vi kunne også se på utvikling i løpet av de fem årene. Vi kunne også se tydelig hvor gjengangerne var i landet, hvilke overgrep de hadde gjort og lignende.

Diagrammet over viser dømte, alder, type overgrep fysisk (f), internett (i) eller begge deler (fi).

Arbeidet med dommene, med innsamling, gjennomgang og endringer etter ankebehandling av dem, pågikk fra mars til november 2020. Parallelt jobbet vi med annen research og arbeid knyttet til kilder og medvirkende og skrivning.

2.5 Utvalgte tall fra gjennomgangen av dommene

Datagrunnlaget viser at utfra **1890** relevante dommer er **1798 personer** dømt for seksuelle overgrep eller seksualisering av barn i norske tingretter og lagmannsretter i løpet av femårsperioden. Nesten alle er menn, **20 er kvinner**.

Disse er dømt for alt fra blotting til grov voldtekt av små barn. Noen via internett, andre fysisk, noen begge deler.

Over **2300 navngitte barn** har vært involvert som offer i disse straffesakene.

Av de 1798 dømte har **195 menn** vært dømt en eller flere ganger tidligere for lignende forhold.

Hvis disse 195 gjengangerne hadde blitt stoppet etter forrige dom, kunne **388 navngitte barn** vært spart.

Noe av det vi også fant i undersøkelsen var for eksempel:

Antall filer som er oppgitt beslaglagt totalt hos gjengangerne: **5.832.775**

Spilletiden av videoene som er oppgitt beslaglagt totalt hos gjengangerne: **4550 timer og 44 minutter**

Antall dømte for utelukkende fysiske overgrep: **769**

Antall dømte for både fysiske overgrep og nettrelaterte overgrep: **229**

Antall dømte for nettrelaterte overgrep: **775**

Antall dømte under 18 år: **152**

Antall fysiske overgrep av barn begått mot et barn under 10 år: **55**

2.6 De kvalitative funnene: Menneskene

Parallelt med domsgjennomgangen, var det viktig for oss å høre historiene fra fornærmede, dømte og folk som jobber med tematikken. Vi kontaktet ulike fagmiljøer. Alle ble alle viktige for å finne svar på hvordan overgrep kan forebygges.

Fagfolk fra blant annet Helsedirektoratet, Statistisk sentralbyrå, St. Olavs hospital, NTNU, Nok ressurscenter mot seksuelle overgrep, Kriminalomsorgen, Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) har bidratt sterkt i sakene våre.

Vi erfarte tidlig at de fleste tørstet etter å bidra, og det virket spesielt som at den konstruktive innfallsvinkelen vår appellerte til mange.

Noen av fagfolkene har bidratt med bakgrunnsinformasjon, eller fasilitert møter. Andre har medvirket direkte som intervjuobjekter.

Vi har intervjuet flere som har vært fornærmet i barneovergrepssaker, og deres pårørende.

Også overgriperes pårørende har vært intervjuobjekter, i likhet med en pedofil som aldri har gjort noe ulovlig.

Dybdeintervjuene med seks personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn har vært essensielt for prosjektet. Møtene har lært oss mye.

Først og fremst har vi lært at mange overgripere ønsker hjelp. Ikke alle, men svært mange av dem som har begått seksuelle overgrep, ønsker faktisk hjelp til å slutte. Det vi har lest om dette i dommene, er altså underbygget i dybdeintervjuene.

Også fagfolk som kjenner mange av dem, har sagt det samme. De dømte har fortalt at de ikke har fått tilbud om hjelp. Mange har opplevd stigmatisering og det de kaller “monsterstempel”, og opplevd dette som en hindring i å be om hjelp.

2.7 Når kildene ikke vil snakke – og få vil høre

Vi velger her å skrive om to av de viktigste medvirkende i sakskomplekset vårt. Disse menneskene har vært avgjørende for prosjektet vårt.

I utgangspunktet ville de ikke være med i mediasaker. De ville ikke engang snakke med oss. Det å bygge tillit ble vår viktigste metode. Og også her måtte vi bruke tålmodighet som metode, for dette krevde mye tid.

«STIAN»

Vi lette etter en gjenganger, en person som har vært dømt for seksuelle overgrep flere ganger. Det var viktig for oss at personen har erkjent ugjerningene, og at personen ønsker å slutte.

«Stian» er en mann i 30-årene og var en av dem som dukket opp i dommene.

Via en advokat som har forsvart ham i retten, kom vi i kontakt med «Stians» far. Det å komme i direkte kontakt med «Stian», var vanskelig. Han sitter i fengsel, dømt for seksuelle overgrep mot barn for tredje gang.

Etter flere telefonsamtaler og noe mailkorrespondanse med far, fikk vi formidlet hva vi ville med prosjektet vårt. Og hvorfor vi ville at «Stian» skulle stå frem med sin historie. Far så verdien av å videreformidle dette til sønnen, slik at han kunne ta et selvstendig valg.

Det ble mye frem og tilbake, før «Stian» avviste oss. Han ville ikke. Nå ble tålmodighet viktig.

I løpet av flere måneder, hadde vi jevnlig kontakt med faren til «Stian». Vi loddet stemningen, kombinert med at vi informerte om statusen av arbeidet med dommene som vi holdt på med parallelt med jakten på mennesker.

I fjor sommer, cirka et halvt år etter første kontakt, sa «Stian» ja til å møte oss. Vi fikk komme til fengselet for en prat. En bakgrunnsprat. Ingen lyd skulle tas opp. Ingen bilder skulle knipses. Vi skulle bare prate.

Praten endte med at «Stian» sa ja til å stille opp med historien sin. Han var motivert. Han trodde han kunne bidra med noe bra ved å være med. Vår konstruktive tilnærming til tematikken ble avgjørende for at han ville bli med.

I månedene som fulgte, hadde vi flere møter med «Stian». Vi forsikret oss stadig om at han visste hva han var med på – at han var trygg på avgjørelsen sin om å stille opp.

For «Stian» var det viktig å være anonym. Men dette var like viktig for oss. Grunnen til anonymiseringen er først og fremst for å skjerme de mange barna som vet hvem «Stian» er. De skal ikke trenge å oppleve et eventuelt nytt traume med å se eller høre ham i media.

«PETER»

Som del av vår jakt på historier og stemmer som kunne gi håp, var det en gruppe vi ønsket å fortelle om. En gruppe som er knyttet til ekstreme følelser, avsky og skam.

I gjennomgangen av dommene fant vi også mange barn som har blitt dømt. 152 av 1890 dømte var selv barn.

Researchen vår viste en økende bekymring blant politi og andre fagfolk, rundt barn og unge som begår overgrep. Internasjonale tall viser at 30-50 prosent av alle seksuelle overgrep mot barn, begås av barn.

Våre tall viste de barna over kriminelle lavalder. Internasjonale rapporter og tall fra blant annet Statens Barnehus, viste at barn helt ned til fem-seks årsalderen er anmeldt for å ha krenket eller forgrepet seg på andre barn seksuelt.

Det ble naturlig for oss å gripe fatt i denne tematikken.

Arbeidet med barn og unge med problematisk seksuell atferd, gjennom ekstrem pornografi eller barn som forgriper seg eller krenker andre barn seksuelt, gir nettopp håp om at forebygging av seksuelle overgrep er mulig.

Vi hadde opparbeidet god kontakt med fagfolk som jobber med denne gruppen. Vi ville møte barna for å forstå hvorfor de handler som de gjør. Gjennom behandlingsapparatet ved BUP Nidarø i Trondheim, kom vi i kontakt med «Peter» og hans fosterforeldre.

Hvorfor ville han og foreldrene fortelle? Tematikken trigger sterke følelser som avsky. For å skjerme gutten, hadde de ikke kunne snakke med noen om dette.

De så medvirkning i vårt prosjekt som en mulighet til å få formidlet alvoret, for å få folk til å forstå. Tid, tillit og god dialog underveis, rundt anonymisering både i tekst og bilder, gjorde oss og dem trygge på at vi kunne fortelle historien til «Peter» og deres. Vern av gutten, som var på vei inn i voksenlivet, ble viktig.

Vårt ønske om å bringe inn håp, ved å holde fokus på hva som virker, på behandlingen og på det forebyggende arbeidet med disse barna, var avgjørende for at de tre ønsket å medvirke.

Det ga trygghet for alle at «Peter» i dag er myndig. Han forsto han kunne hjelpe andre med å fortelle sin historie.

2.8 Ethiske utfordringer

Publiseringen av funnene fra de nesten 2000 dommene krevde anonymisering av både dømte overgripere og offer. Dette var en vurdering vi ikke trengte å tenke så mye på. (VVP 4.7 og VVP 4.8)

Vi var klar over at vi i de fleste av sakene kom til å ha mange kilder som vi var nødt til å anonymisere. Grundig anonymisering var viktig, både av hensyn til ofrene og overgriperne.

Dette ga oss en utfordring på det visuelle.

På grunn av disse etiske vurderingene valgte vi å bruke en miks av illustrasjoner og veldig anonymiserte stillfoto. Vi samarbeidet med Digital historietutvikling ved NRK Marienlyst for å skape et visuelt uttrykk og en visuell helhet i sakene.

Det at vi lot «Stians» historie komme først i publiseringsløpet, ble nøye vurdert. Vi var forberedt på at flere ville synes det var problematisk at vi lot en som hadde skadet barn og ødelagt livet til mange, skulle fronte denne tematikken.

Hadde han sluttet å begå overgrep etter hans forrige soning, kunne mange barn vært spart.

Etter innsikten vi fikk i møter med folk og fra dommene, så vi at «Stian», med sin historie og sterke ønske om å stanse, representerte vårt konstruktive prosjekt på en god måte.

Og hvor detaljert skulle vi skildre overgrepene? Vi visste at mange velger bort historier når skildringer blir for grafiske. Vi syntes likevel det var viktig å beskrive virkeligheten.

Etter å ha lest gjennom dommene, og hørt de utsatte fortelle, var vi klar over hvor brutalt det kunne være. I arbeidet med sakene har vi hatt stor hjelp av en fokusgruppe, bestående av folk med ulik alder, kjønn og bakgrunn. Disse har blant annet gitt oss verdifulle tilbakemeldinger på hvilket detaljnivå de mente vi kunne legge oss på. Etikkredaktør i NRK ga også viktige innspill.

En helt konkret vurdering vi måtte ta, var hvorvidt «Stians» forklaring på hvordan han opererte, skulle få plass i artikkelen vår. Beskrev vi dette såpass konkret at var fare for at vi ga andre potensielle overgripere en «oppskrift» på hvordan de kan komme i kontakt med barn på Snapchat?

Vi landet til slutt på at syntes det var viktig å gi folk, kanskje spesielt foreldrene, svar på hva de bør være obs på. Den store domsgjennomgangen vår bekreftet at «Stians» metode var godt kjent. Mange overgripere gjør det på samme måte, ergo visste mange om metodene fra før. En risiko kunne likevel være at noen flere lærer hvordan de kan gå frem for å komme i kontakt med barn, men samtidig mente vi at det å lære opp folk til noe av det de må være oppmerksomme på, kunne være med på å stoppe potensielle overgrep fra å skje.

Vi opplevde også at skildringene fra virkeligheten ble for sterke for en av dem som valgte å medvirke. «Ingrid» hadde valgt å fortelle om alvoret og smerten hun hadde opplevd gjennom å ha blitt forgrepet seg på i flere år. Men for henne ble det til slutt for sterkt og vanskelig å lese sin egen historie. Et nødvendig valg ble for oss å legge bort denne saken.

3 PUBLISERINGEN

3.1 Hovedpubliseringene

For å få mest mulig gjennomslagskraft har vi forsøkt å bruke NRKs styrker i forbindelse med publiseringen. Vi har laget TV-saker, nyhetsinnslag på radio, story til instagram og Facebook og klassiske nettartikler. Prosjektet har resultert i publiseringer i alle NRKs plattformer knyttet til disse hovedsakene:

- [Kan noe stoppe Stian?](#)

Han visste det var feil å forgripe seg seksuelt på barn. Likevel er han blitt dømt for det tre ganger. NRK har avdekket av 195 av de dømte i femårsperioden vi undersøkte, har vært dømt for lignende forhold én eller flere ganger før. 388 barn kunne vært spart om disse hadde stanset ved forrige dom. Noen av barna kunne blitt skånet om «Stian» hadde stoppet. Han greide det ikke. Han har bedt om hjelp og behandling flere ganger. Også faren hans har bedt om det for ham. Men ikke før sin tredje soning i fengsel, har han fått tilbud om behandling for å slutte å skade barn.

- *Publiseringen innebærer XL-sak til nrk.no, stoff til flere av NRKs kanaler i sosiale medier, tv- og radiopakker og flere oppfølgingssaker.*

- [Søstre i skammen](#)

Plutselig oppdaget to søstre at de delte den samme, vonde hemmeligheten. De har begge vært utsatt for seksuelle overgrep fra samme mann, en som sto familien nær. NRK har avdekket at mange voksne har forgrepet seg på barn de kjenner. Onkel på niese. Fosterfar på fosterdatter. Stefar på stesønn. Totalt har over 2300 navngitte barn vært fornærmet i en

rettssak om seksuelle overgrep eller seksualisering i femårsperioden vi undersøkte. De ikke-navngitte kommer i tillegg.

- *Publiseringen innebærer XL-sak til nrk.no, stoff til flere av NRKs kanaler i sosiale medier, tv- og radiopakker og flere oppfølgingssaker.*

- **Før det er for sent**

Porno, seksuelle overgrep mot barn og dyresex. Det er hverdagen til tenåringen «Peter». Han er et barn med skadelig seksuell atferd. Disse barna har økt risiko for å begå seksuelle overgrep i det virkelige liv. I materialet vårt, avdekker vi at 153 straffesaker i femårsperioden handler om barn som har forgrepet seg på barn. I 55 av sakene, var offeret under 10 år.

- *Publiseringen innebærer XL-sak til nrk.no, stoff til flere av NRKs kanaler i sosiale medier, tv- og radiopakker og flere oppfølgingssaker.*

Fullstendig liste av publiserte saker er vedlagt.

Vi har fra tidlig av lagt opp til et jevnt publiseringsløp, med fire store slipp i slutten av 2020 og starten av 2021.

Innleveringen av denne metoderapporten er før det siste slippet:

- **Grenseland.** Han sitter i fengsel etter å ha hatt sex med kjæresten sin. Hun var 15. Han var 18.
 - *Publiseringen innebærer XL-sak til nrk.no og stoff i sosiale medier.*

*Prosjektet vårt skal resultere også i en egen TV-serie i NRK TV fra **Unormal**. Fem episoder om seksuelle overgrep mot barn skal publiseres fra februar/mars 2021. Målgruppen for serien er jenter på 14 år.*

4 HVA AVSLØRTE VI?

4.1. Gjengangerne og ofre

NRK har avslørt at 1 av 10 som har vært dømt for seksuelle overgrep eller seksualisering av barn under 16 år, har vært dømt for tilsvarende en eller flere ganger tidligere. I den aktuelle femårsperioden, er det snakk om 195 gjengangere.

388 barn kunne vært spart om disse gjengangerne hadde stoppet ved forrige dom.

Totalt har 2300 barn vært fornærmet i en rettssak om seksuelle overgrep i løpet av disse årene.

I uken som fulgte, etter at historien om «Stian» og avsløringene ble publisert, ble funnene til NRK blant annet debattert i Dagsnytt 18 og Nyhetsmorgen. Adresseavisen løftet tematikken opp på lederplass og medier som NTB og Trønderavisa var noen av dem som publiserte artikler knyttet til prosjektet vårt.

4.2 Mangelfullt system for behandling og oppfølging

Gjennom dybdeintervjuene med de domfelte, og møter med politi og behandlere, har vi avdekket et mangelfullt system for oppfølging og behandling av personer som forgriper seg på barn. Både i fengselet, men også i tiden etterpå. Flere av de dømte har savnet et sted å søke hjelp etter soning.

Feltet har vært preget av ildsjelarbeid. Det har vært svært tilfeldig hvem som har fått tilbud om behandling, og det har vært store forskjeller fra region til region, og fra fengsel til fengsel.

Dette gjenspeiler seg også i dommene. Flere av de dømte har ønsket hjelp, men ikke fått riktig hjelp. Stigmatisering og skam har gjort at det svært vanskelig å selv ta initiativ.

Mange kunne ønske de hadde blitt fanget opp tidligere.

Domsgjennomgangen har vist at svært mange overgrepssdomte er unge. I 152 av 1890 saker er den dømte under 18.

Dette skulle blant annet føre oss inn i tematikken barn med skadelig seksuell atferd. NRKs arbeid viser at forebygging blant unge, å fange opp potensielle overgripere tidlig, er et svært viktig tiltak for å skåne barn i fremtiden.

Dette publiserte vi 9. januar 2021.

4.3 Ringvirkninger

Vi har avslørt at 388 barn kunne vært spart, om gjengangerne som «Stian» hadde stanset etter forrige dom. Funnene illustrerer viktigheten av å fange opp og få etablert bedre oppfølging av de som forgriper seg seksuelt på barn.

Flere ressurser, mer kunnskap og ikke minst åpenhet kan forhåpentligvis redde barn.

I vår søken etter svar på hvordan seksuelle overgrep mot barn kan stanses, ville vi blant annet lytte til de som hadde begått overgrep. Vår hypotese var at de kunne bringe oss viktig informasjon.

Ved å la «Stian» komme til orde, ved å formilde hans fortelling, håpet vi at også flere valgte å søke hjelp.

Et nyopprettet lavterskeltilbud «Det finnes hjelp», der personer med seksuell interesse for barn kan ta kontakt for hjelp og behandling, opplevde nettopp dette.

Samme dag som saken med «Stian» ble publisert, så de en markant økning i antall henvendelser til tilbudet. Helsemyndighetene som står bak «Det finnes hjelp», [tok selv kontakt med oss for å fortelle at de så dette i direkte sammenheng med vår publisering.](#)

Helsemyndighetene har også vært klare på at funnene etter gjennomgang av nær 2000 dommer fra perioden 2015 og til og med 2019, gir viktig kunnskap om seksuelle overgrep i Norge.

De har i stor grad benyttet internasjonal forskning og fagmiljøer på områder og har ikke selv en slik oppdatert og detaljert oversikt. De har vært klare på at denne innsikten kan være viktig og nyttig når de skal planlegge og utarbeide tiltak og tjenester for å forhindre overgrep i tiden fremover.

4.4 Læringspunkter

Etter endt publiseringsløp i 2020, gjør vi oss tanker om hva vi kunne gjort annerledes. Å gå løs på et så stort materiale som dommene, tok tid og ressurser. Hadde vi fått like gode svar med et mindre utvalg? Burde vi snevret inn problemstillingen?

Seksuelle overgrep mot barn favner også så mye. Det er stor variasjon i type overgrep, omfang og alvorlighetsgrad. Det utvalget vi tok med i undersøkelsene av dommene, favnet hele spekteret. Noen ganger blir det upresist å behandle alle likt. De dømte er ingen homogen gruppe.

Og gjorde vi riktige vurderinger knyttet til anonymisering? Vi har savnet ansikter i sakene våre og har fått lite bildetilfang.

En viktig erfaring til slutt: Valget om å tviholde på håpet og la det styre oss gjennom til tider nesten ubegripelige brutale skildringer i dommer og fortellinger, ga oss retning og mål i arbeidet.

Dette gjorde også tilgangen til våre medvirkende enklere, og samarbeidet med menneskene vi møtte inspirerende og konstruktivt.

5 VEDLEGG:

5.1 PUBLISERTE SAKER

NETT

OPPSLAG (XL) + PUSH: [Kan noe stoppe Stian?](#) (29. nov)

OPPSLAG: [Tror behandling av overgripere kan redde barn](#) (2. des)

OPPSLAG: [Politiet forteller hvordan du kan avsløre en nettovergriper](#) (3. des)

OPPSLAG: [Jens er pedofil og fordømmer seksuelle overgrep mot barn](#) (5. des)

OPPSLAG (XL): [Søstre iskammen](#) (7. des)

ANDRESAK: [2 av 3 anmeldelser om seksuallovbrudd mot barn havner ikke i domstolen](#) (10. des)

NETTSAK: [Flere personer med seksuell interesse for barn ba om hjelp etter NRK-sak](#): (17. des)

[Saksunivers med alle publiserte nettsaker](#)

RADIO

Dagsnytt 09.00: [1 av 10 overgripere er dømt tidligere](#) (29. nov)

God morgen Trøndelag: [Etterlyser behandlingstilbud for overgripere](#). Gjester: Reporter Kirsti Kringstad og reporter Frida J. Krüger (30. nov)

Dagsnytt 07.30: [Ansatte i norske fengsler savner et behandlingstilbud for overgripere](#) (30. nov)

Nyhetsmorgen: [Etterlyser behandlingstilbud for overgripere](#). Gjester: Psykolog Svein Øverland og reporter Kirsti Kringstad (30. nov)

Dagens: [Hvem kan stoppe Stian](#). Gjest: Reporter Kirsti Kringstad (30. nov)

Dagsnytt 18: [Ønsker behandlingstilbud for overgripere](#). Gjester: Thor Kleppen Sættem (H) + Margrete Wiede Aasland + Maria Aasen-Svensrud (Ap) (30. nov)

God morgen Trøndelag: [Den teknologiske utviklingen på nettet hjelper barneovergriperne](#). Gjest: Anders Sunde-Eidem fra Trøndelag politidistrikt (3. des)

Dagsnytt 07.30: [Den teknologiske utviklingen på nettet hjelper barneovergriperne](#) (3. des)

Nyhetsmorgen: [Den teknologiske utviklingen på nettet hjelper barneovergriperne](#). Gjest: Emil Kofoed fra Kripos (3. des)

Dagens: [Slik kan du avsløre en overgriper](#). Gjest: Anders Sunde Eidem i Trøndelag politidistrikt (3. des)

Dagsnytt 07.30: [2 av 3 anmeldelser om seksuallovbrudd mot barn havner ikke i domstolen](#) (10. des)

Nyhetsmorgen: [2 av 3 anmeldelser om seksuallovbrudd mot barn havner ikke i domstolen](#) (10. des)

Plassen: [Marita Sandvik behandler overgrepssdomte](#) (13. des)

God morgen Trøndelag: [Stor pågang til hjelpetjeneste mot seksuelle overgrep](#) (17. des)

TV

Søndagsrevyen: [Tease av nettsaken Kan noe stoppe Stian](#) (29. Nov)

Oppslag i Dagsrevyen 21: [1 av 10 tatt for seksuallovbrudd er tatt for lignende forhold tidligere](#) (29. nov)

Nyhetsmorgen: [Etterlyser behandlingstilbud for overgripere](#). Gjester: Psykolog Svein Øverland og reporter Kirsti Kringstad (30. nov)

Dagsnytt 18: [Ønsker behandlingstilbud for overgripere](#). Gjester: Thor Kleppen Sættem (H) + Margrete Wiede Aasland + Maria Aasen-Svensrud (Ap) (30. nov)

Dagsrevyen [Etterlyser behandlingstilbud for overgripere](#). Gjest: Spesialist og rådgiver Margrete Wiede Aasland (30. nov)

Midtnytt: [Etterlyser behandlingstilbud for overgripere](#) (30. nov)

Nyhetsmorgen: [Den teknologiske utviklingen på nettet hjelper barneovergripere](#) (3. des)

Midtnytt: [Den teknologiske utviklingen på nettet hjelper barneovergripere](#) (3. des)

Nyhetsmorgen: [2 av 3 anmeldelser om seksuallovbrudd mot barn havner ikke i domstolen](#) (10. des)

SOSIALE MEDIER

FB- og Instagramstory NRKs hovedkonto og NRK Trøndelag: Søstre i skammen (8. des)

FB- og Instagramstory på NRKs hovedkonto, NRK Nyheter, NRK Trøndelag og NRK Viten: «Stian» og gjengangerne (29. nov)

Lenkeposter av alle sakene har fortløpende blitt delt på flere av NRKs FB- og Twitterkontoer.